

МЕТОДИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «СТАТЕВІ ГОРМОНИ» В ПОЗАУРОЧНИЙ ТА ПОЗАШКІЛЬНИЙ ЧАС

*А.Г. Бажан, І.О. Велика
м. Полтава, Україна*

Метою даного дослідження було вивчення сучасних методичних можливостей вивчення теми «Статеві гормони» в шкільному курсі біології в позаурочний та позашкільний час.

Типовими навчальними планами передбачено час на введення курсів за вибором та факультативів.

Неодмінною умовою виконання навчальної програми є проведення шкільних екскурсій. При вивченні теми «Гуморальна регуляція» доцільним є проведення екскурсії у музей патологічної анатомії, якщо такий є в місті, для демонстрації аномалій та відхилень при секреції відповідних речовин. Крім того, можна організувати зустріч з лікарем-фахівцем. Якщо врахувати те, що при вивченні даної теми учні перебувають в пубертатному періоді, і статеві гормони відіграють у ньому не останню роль, то такі види роботи будуть дуже доцільними [8].

У різних посібниках [1, 2, 7, 9] містяться додаткові матеріали для підготовки занять з основного курсу біології та запропонованих факультативів. Усі розробки містять посилання на друковані або електронні джерела інформації, з допомогою яких можна отримати додаткову інформацію з даних питань.

Перед факультативними курсами, так само як і перед основними біологічними дисциплінами, постає задача всіляко сприяти загальному навчанню школярів.

Серед загальноосвітніх задач, поставлених перед факультативами, особливе значення має виховання наукового, діалектико-матеріалістичного світогляду. Воно ведеться шляхом розширення і поглиблення загальнобіологічних понять, залучення фактів з історії науки, що показують розвиток наукових проблем тощо.

Поглиблене вивчення біології повинне не тільки збагачувати учнів новими знаннями, але і розвивати їхні здібності, знайомити з методами наукового дослідження, привчати до самостійної роботи. Виходячи з цієї вимоги, перед факультативними курсами постає ряд задач, пов'язаних як зі стимуляцією загального розвитку учнів, так і з виробленням у них спеціальних навичок, необхідних для роботи в області біології.

При складанні факультативних програм слід враховувати не тільки зміст предмета, але і види діяльності учнів.

Як показує досвід роботи шкіл, форми проведення факультативних занять можуть бути різноманітними. Це групи в школі, керовані викладачем відповідного предмета, ученим науково-дослідного інституту, міжшкільні факультативи, організовані при навчальних закладах, наукових установах чи однієї зі шкіл.

Створювати біологічні факультативи в кожній школі досить важко, якщо врахувати нестачу кваліфікованих кадрів, труднощі з матеріальною базою, кількістю учнів, що бажають займатися факультативом даного профілю. У цих умовах спеціалізація шкіл на викладанні певних факультативів дасть можливість найбільше повно врахувати інтереси учнів усього району [5].

При виборі форм організації навчального процесу і методів роботи на факультативних заняттях необхідно враховувати зміст факультативного курсу, рівень розвитку і підготовленості учнів, інтерес учнів до визначених розділів предмета [4].

Одна з найголовніших вимог до методів полягає в тому, щоб вони стимулювали активну роботу думки учнів, розвивали самостійність їхнього мислення, сприяли творчій різнобічній діяльності.

На факультативних заняттях можуть бути використані наступні методи навчання: лекції, бесіди, дискусії, самостійні роботи як практичного характеру, так і роботи з додатковою літературою.

Застосовуючи кожен з методів, можна одержати різні результати. Зупинимося на деяких методах, що найбільше часто застосовуються на факультативних заняттях даного профілю.

На факультативних заняттях можна частину матеріалу викладати лекційно, особливо питання, що вимагають розкриття широких закономірностей явищ природи, а також матеріал узагальнюючого характеру.

Це, наприклад, викладення таких тем як «Загальні уявлення, різноманітність статевих гормонів», тобто тих, які мають ознайомлюючий, описовий характер. Лекція повинна бути побудована так, щоб викликати інтерес до її змісту, збудити творчу думку, привести до пошуків відповіді на багато питань. Такі знання діючі. Не можна перетворювати лекцію в зведення готових наукових істин, які можна тільки зрозуміти і запам'ятати без підкріплення їх загальними ідеями і без показу перспектив розвитку науки. Такі знання малоефективні у тому розумінні, що вони не ведуть до творчої діяльності і наукових пошуків, а отже, і не розвивають.

Особливе значення для успішної роботи учнів на лекції має правильне виформування основних питань і активізація пізнавальної діяльності школярів. Завдання необхідно формулювати так, щоб воно було зрозумілим, цікавим і вимагало відомої напруги думки при рішенні. Завдання повинне бути посильним і в той же час не дуже легким. Те ж відноситься і до бесіди. Вона повинна базуватися на відомому матеріалі й одночасно з цим включати інформацію, що повідомляє нові факти.

В умовах факультативних занять школярі виявляють підвищену цікавість до навчальної роботи, тому варто забезпечити роботою всіх учнів, особливе виконання експериментальної частини завдання всіма членами групи.

Самостійна робота на факультативних заняттях повинна займати більше місце, ніж на всіх інших навчальних заняттях, але і трохи відрізнятися від самостійної роботи з обов'язкового курсу середньої школи.

Самостійна робота учнів по факультативним курсам повинна в більшій мері носити пошуковий проблемний характер, що впливає з більш широкої установки факультативних занять на розвиток інтересів у здібностей учнів.

Вивчення основ науки полягає не тільки в засвоєнні її змісту, але й в оволодінні її методами. В оволодінні методами науки головну роль відіграють практичні роботи. Ці роботи можуть передувати вивченню теоретичного матеріалу, збігатися з його вивченням і вивчатися після.

У якості самостійної роботи можна запропонувати такі методи як «Створи тест», «Портрет» тощо.

Один з найбільше широко застосовуваних на факультативних заняттях методів закріплення матеріалу – *підсумкова узагальнююча бесіда*. Ця бесіда звичайно проводиться у формі семінарського заняття. Для успішного проведення семінару необхідно на самому початку вивчення теми намітити ключові питання і на них акцентувати увагу учнів, повідомити їм, якими методами буде вивчатися те чи інше питання теми, визначити тематику доповідей і співдоповідей, розподілити завдання, повідомити питання, що будуть обговорюватися на семінарі [9].

Крім тих методів опитування, що практикуються на основних предметах біологічного циклу, на факультативних заняттях можна застосовувати *залікові заняття*, що дозволяють забезпечити фронтальну перевірку всіх учнів факультативної групи. Вони включають як теоретичні питання, так і практичні роботи.

Форми фронтальної перевірки можна змінювати. Вона може складатися з індивідуальної бесіди з кожним учнем, з виконанням контрольного завдання робочою групою з наступною бесідою вчителя з кожним її членом, можливі і такі форми, коли залікове завдання дається всій групі й оцінюється колективна робота.

Звичайно групи працюють з різною швидкістю, і, якщо одне з завдань буде виконано раніш терміну, учні будуть байдикувати. Щоб цього не сталося, крім обов'язкових завдань, у

заліковий листок можуть бути включені завдання додаткові. Вони, як правило, містять матеріал, який відсутній у навчальному посібнику, але відомий школярам з лекції чи рекомендованих книг.

Така форма фронтальної перевірки дозволяє не тільки охопити практично всіх учнів, що займаються у факультативній групі, але й одержати ряд додаткових знань. Крім того, відкривається можливість перевірити самі завдання, внести в них необхідні корективи. Іноді це приходиться робити безпосередньо в ході заняття.

Після того як перевірені результати роботи всіх груп, доцільно розібрати помилки і ще раз зупинитися на незрозумілих питаннях.

Завдання-питання для перевірочних робіт зручно оформити у вигляді залікового листка. Один заліковий листок видається на групу учнів, що заповнюють його колективно.

Серед індивідуальних форм перевірки знань найбільш широке поширення одержують *реферати*, виконувані окремими учнями чи групою. Звіти можуть бути використані для перевірки не тільки знань, але і для контролю над усією групою.

Слід зазначити, що ці прийоми не вичерпують усіх методів перевірки засвоєння вивченого матеріалу, а лише доповнюють ті традиційні методи, що використовуються при вивченні основних курсів[9].

Система оцінок на факультативних заняттях повинна бути дуже гнучкою, що заохоче добре працюючих учнів.

Пропонуємо план роботи факультативу на тему: «Статеві гормони в житті людини». Проведення даного факультативного курсу передбачено в 9-му класі загальноосвітньої школи. Програма курсу розрахована на 6 занять (12 годин). Виконання навчального плану – за одне півріччя.

Зміст і методика факультативних занять

№ п/п	Тема заняття	Методи роботи на занятті	Кількість годин
Теоретичний курс			
1.	Загальні уявлення про статеві гормони	Лекція, бесіда	2
2.	Різноманітність статевих гормонів	Бесіда, перегляд фільму, опрацювання повідомлень учнів	2
3.	Роль статевих гормонів у протіканні вагітності	Лекція, перегляд фільму, опрацювання повідомлень учнів	2
4.	Статеве дозрівання та роль у ньому статевих гормонів	Перегляд фільму опрацювання повідомлень учнів	2
5.	Функціонування статевих гормонів у дорослому організмі	Перегляд фільму	2
6.	Підсумкове заняття	Завдання для контролю знань учнів	2

Пропонований нами розподіл годин факультативного курсу передбачає включення занять як лекційного, так і лабораторно-практичного характеру, що дає змогу дізнатися більше про функціонування та роль статевих гормонів, закріпити ці знання переглядом цікавих фільмів. Крім того, якщо наголосити учням, які зараз знаходяться у пубертатному періоді, що цей вид статевих гормонів зараз особливо важливий, то їхня активність значно покращиться.

Для підведення підсумків заняття учням задається проблемне питання: «Як з точки зору отриманих вами знань про статеві гормони, можна пояснити, що таке кохання?»[9].

Отже, для поглиблення знань з цієї області доцільно проводити факультативи та гурткові заняття. Такі форми роботи сприяють ще більшій ефективності засвоєння нових знань з теми «Статеві гормони».

Література

1. Активні форми та методи навчання біології [Текст] / укладач К.М. Задорожний. –

Харків: Видавнича група «Основа», 2008. – 123 с. – (Бібліотека журналу «Біологія». Вип. 12 (72)).

2. Альтшуллер Р.С. Формы организации и эффективность факультативных занятий. // Биология в школе, 1975. – № 4. – С. 22.

3. Викладання біології в профільних класах. Випуск 5 [Текст] / уклад. К.М. Задорожний. – Харків: Видавнича група «Основа», 2010. – 208с.: табл., іл. – (Бібліотека журналу «Біологія». Вип. 1 (85)).

4. Воронин Л.Г., Маш Р.Д. Методика проведения опытов и наблюдений по анатомии, физиологии и гигиене человека. – М.: Просвещение, 1983. – 220 с.

5. Гриценко В. И. Дистанционное обучение: теория и практика: монография / В.И. Гриценко, С.П. Кудрявцева, В.В.Колос, Е.В.Веренич. – К.: Наукова думка, 2004. – 375 с.

6. Зверев И.Д., Мягкова А.Н. Общая методика преподавания биологии в средней школе. – М.: Просвещение, 1985. – 285 с.

7. Коваль Т. І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології упедагогічній діяльності: навч.-метод. посібник / Т.І.Коваль, С.О.Сисоєва, Л.П. Сущенко. – К. : Видавничий центр КНЛУ, 2009. – 380 с.

8. Кузнецова В.І. Методика викладання біології. – Харків: Торсінг, 2001. – 176 с.

9. Методика преподавания факультативных курсов по биологии. – М.: Просвещение, 1981. – 175 с.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВУЗІВ

*О.П. Байдацький, М.М. Бондар
м. Вінниця, Україна*

Розвиток сучасної науки і техніки, розширення інформаційного простору зумовлює підготовку кадрів широкого профілю, здатних самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватися в стрімкому потоці наукової і загальнокультурної інформації. Сучасний педагогічний працівник – творчо мисляча особистість, яка готова застосовувати нові освітні ідеї, здатна постійно навчатися і бути в постійному творчому пошуку. Згідно із Законом України "Про освіту" "педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру".

Звернення сучасної педагогіки до компетентнісного підходу обумовлено: істотними змінами в суспільстві, прискоренням темпів соціально-економічного розвитку; пошуком нової концепції освіти, що відбиває зміни орієнтовані на відтворення таких якостей особистості як мобільність, динамізм, конструктивність, професіоналізм; завданнями модернізації загальної та професійної освіти, спрямованих на задоволення, як потреб особистості, так і запитів суспільства, що вимагають принципово нового підходу до визначення цілей, змісту та організації освіти; необхідністю принципово нових підходів до конструювання змісту професійної освіти, які стимулюють молодого спеціаліста до постійного самовдосконалення, рефлексії якості своєї професійної діяльності, її самооцінки і корекції [1]

Аналіз попередніх досліджень: проблемою компетентнісного підходу до вивчення дисциплін займалися А. Алексюк, В. Бондар, М. Головань, Р. Гуревич, А. Камська, С. Козак, М. Лазарев, О. Мармоза, В. Олійник, С. Онищенко, О. Романовський, Т. Сорочан.

Застосування компетентнісного підходу у професійній підготовці фахівців забезпечується: шляхом відтворення у навчальному процесі реальних умов праці, розв'язання реальних професійних завдань і проблем, з урахуванням особливостей сучасних потреб та вимог ринку праці; за рахунок застосування сучасних освітніх технологій навчання, що передбачають системне формування функціональних умінь майбутнього фахівця; за рахунок виконання навчально-пізнавальних завдань професійного та дослідницького типу, що пов'язані з опануванням найбільш типових умінь, що реалізують